

N:o 6.

Ank. till Riksd. Kansli den 19 Febr. 1877 kl. 3 e. m.

*Memorial, i fråga om användningen af bankovinsten för år 1876,
m. m.*

Enligt 1 § af instruktionen för Banko-Utskottet åligger det Utskottet att till Riksdagen afgifva yttrande och förslag om användande af den under år 1876 å Riksbankens rörelse upplupna vinst, utgörande, såsom förut blifvit af Utskottet omförmäldt, 1,820,691 kronor 90 öre.

Vid fullgörandet af denna sin skyldighet har Utskottet jemväl tagit under ompröfning de vid innevarande riksdag i berörda hänseende afgifna förslag, hvilka innefattas dels i Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof, dels ock i tvenne inom Riksdagens Andra Kammare väckta och till Utskottet hänvisade motioner af Herr Hans Larsson och Herr Ola Månsson.

I den Kongl. propositionen föreslås, att af Riksbankens vinst för i fråga varande år måtte för statsverkets utgifter anvisas ett belopp af 1,600,000 kronor.

Motionärerne hafva föreslagit:

Herr *Hans Larsson*, i motion N:o 75, »det Riksdagen skulle besluta, att Riksbankens vinst för 1876 måtte i Riksbanken bibehållas för inköp af goda utländska statspapper, att användas för stärkande af metalliska kassan» och

Herr *Ola Månsson*, i motion N:o 132, »att af den för 1876 upplupna bankovinst närmast hälften, 900,000 kronor, må till Riksgäldskontoret öfver-

Bih. till Riksd. Prot. 1877. 6 Saml. 1 Afd. 4 Häft.

lemnas under år 1878 på den tid bankofullmäktige bestämma, och återstoden, 920,691 kronor 90 öre, i Riksbanken bibehållas att, då bankofullmäktige finna sådant lämpligen kunna ske, begagnas till inköp af goda statspapper, som vid behof kunna användas för att stärka metalliska kassan».

Innan Banko-Utskottet till slutlig pröfning företagit den förevarande frågan, har Utskottet, med delgifvande åt fullmäktige af de sålunda framställda förslagen, anmodat dem att i ämnet till Utskottet afgifva yttrande.

Uti det i anledning häraf Utskottet meddelade utlåtande hafva fullmäktige till en början anfört, hurusom de uti deras till Banko-Utskottet vid 1875 års riksdag afgifna yttrande, intaget å sid. 2—5 af samma Utskotts memorial N:o 6, sökt gifva skäl för sina åsikter om bankovinstens användande och visa att, när icke något Riksbankens särskilda behof fordrade, att dess vinst hel och hållen eller till större delen åt Riksbanken bibehålles, med Riksbankens fördel bäst skulle öfverensstämma, att städse en viss fördelning af vinsten emellan statsverket och Riksbanken ansåges gifven och bestämd, och att enligt densamma en mindre del, hvilken fullmäktige föreslogo till en fjerdedel, finge åt Riksbanken bibehållas, för att stärka dess förmåga att till landets nytta och förkofran fullgöra sina åligganden.

Under förklarande att fullmäktige vidhölle de i detta yttrande uttalade åsikter, åberopa de nämnda sina åsikter äfven i fråga om 1876 års vinstmedel, tilläggande dock fullmäktige, med afseende derå, att 1875 års Riksdag stannade i beslut, som icke öfverensstämde med hvad fullmäktige förordat, utan såväl denna som äfven sedermera 1876 års Riksdag bestämde, att ungefär hälften af de vinstmedel, hvarom vid hvardera af dessa riksdagar förfogades, skulle öfverlemnas åt statsverket, och återstoden åt Riksbanken bibehållas; att, om deraf borde anses följa, att Riksdagen väl funnit att en gifven fördelningsgrund emellan statsverket och Riksbanken borde iakttagas, men att denna skulle bestå i en lika fördelning af medlen de båda anstalterna emellan, fullmäktige ansåge att denna grund för fördelningen äfven framgent borde följas. För närvarande funnes, efter fullmäktiges uppfattning, icke något Riksbankens särskilda behof, som borde föranleda, att större andel af medlen än den vanliga åt Riksbanken bibehölles. Beträffande användandet af de ifrågavarande vinstmedel, som må komma att i Riksbanken kvarstå, hafva fullmäktige tillstyrkt, att desamma må, när så lämpligen ske kan, begagnas till upp-

köp af goda utländska statspapper, som vid behof kunna användas för att åt Riksbanken bereda tillgång på guldvaluta.

Efter den kännedom om Riksbankens ställning, Utskottet varit i tillfälle inhemta, förefinnes för närvarande icke något särskildt behof för Riksbanken att för egen räkning bibehålla vare sig hela eller någon större del af nästlidna års vinst å bankens rörelse. De nuvarande tillgångarne äro fullt tillräckliga för tillfredsställande af lånebehofven, och statsobligationer eller andra statspapper i utländskt mynt till fondernas förstärkande stå ej att erhålla för pris, som lemna skälig ränta. Detta senare förhållande ådagalägges, bland annat, deraf att fullmäktige under nästlidna år icke lyckats att för Riksbankens räkning anskaffa sådana papper till högre belopp, än att värdet af dem vid början af innevarande år utgjorde omkring 5 millioner kronor, oaktadt Riksbanken, enligt gällande bestämmelser, bör i regel innehafva goda statspapper i utländskt mynt till värde af något öfver 7,5 millioner kronor. Att under sådana omständigheter hafva stora fonder är, långt ifrån att verka fördelaktigt, tvärtom betänkligt och leder antingen till en osund utsträckning af affärerna eller till nedsättning af den relativa vinsten under hvad som kan vara tillfredsställande. Utvecklingen såväl särskildt i bankrörelsen som i allmänhet i hela närings- och handelsverksamheten påkallar emellertid en i jemnbredd dermed gående utvidgning af Riksbankens fonder, derest denna bank skall under alla förhållanden kunna häfda sin ställning såsom centralbank. Behofvet i detta hänseende synes dock Utskottet blifva för den närmaste tiden fylldt, derest en mindre andel af nästlidna års vinst åt Riksbanken bibehålles. Såsom ofvan är nämnt, har Kongl. Maj:t af dessa vinstmedel beräknat ett belopp af 1,600,000 kronor för fyllande af statsutgifterna. Utskottet tror sig dock ega grund för det antagande, att det sålunda äskade beloppet kan utan något som helst äfventyr för statsverket nedsättas till samma belopp, som af 1876 års Riksdag utaf 1875 års vinstmedel till statsverket anvisades, eller 1,300,000 kronor, hvarigenom något öfver 500,000 kronor komme att för Riksbanken bibehållas; och anser Utskottet, lika med fullmäktige, lämpligt, att det sålunda reserverade beloppet användes till inköp af goda utländska statspapper, som vid behof kunna användas att åt Riksbanken bereda tillgång på guldvaluta.

Vidkommande tiden för utbetalande till statsverket af dessa vinstmedel, torde Utskottet till en början få erinra, hurusom det hittills blifvit af Riksdagen öfverlemnadt åt fullmäktige att bestämma den tidpunkt under

nästföljande år, då de af föregående årets Riksdag till statsbehofvens fyl-
lande anvisade bankovinstmedlen skola utbetalas.

Uti afgifven motion, N:o 18, i Första Kammaren har Herr *A. O. Wallenberg* föreslagit, att den del af bankovinsten för år 1876, som Riksdagen må besluta skola till statsverket aflemnas, borde tillhandahållas Statskontoret med en fjerdedel af hela beloppet inom utgången af hvarje kvartal under år 1878.

I häröfver infordradt yttrande hafva fullmäktige i Riksbanken anført, att något skäl, hvarför det föreslagna nya stadgandet skulle vara behöfligt, nyttigt eller nödigt, icke funnes i motionen angifvet, och att hvad i samma motion yttrades derom, att på bestämdhet i liqvider skulle bero »möjligheten för ett och samma penningebelopp att utan hvila fullgöra många liqvider» desto mindre syntes tala för den föreslagna förändringen, som medlen, så länge de kvarstannade i Riksbanken, tillgängliga för utlåning, onekligen hade större utsigt att utan hvila få fullgöra liqvider för den ene och andre, än om de öfverlemnades till ett embetsverk, der de antagligen finge hvila, tills tid för någon af verkets liqvider infölle. Under den gångna tiden hade icke heller, så vidt fullmäktige kunnat bedöma, något förekommit, som påkallat förändring i hvad hittills varit brukligt, då, såvidt från Riksgäldskontoret något behof att utbekomma medlen blifvit tillkännagifvet, fullmäktige haft sig angeläget att söka tillmötesgå detsamma, och att förhållandet väl skulle blifva enahanda, om medlen anvisades till Statskontoret, men att, om sistnämnda verk till äfventyrs hade mera utgifter, som på bestämda tider af året skola utgå, och det derföre kunde för det allmänna anses gagneligt, att vinstmedlen i motsvarande andelar vid slutet af hvarje fjerdedels år utbetalades, fullmäktige ansåge en dylik anordning icke böra från Riksbankens sida möta något hinder.

Med afseende å det nära sambandet mellan denna fråga och den om bankovinstens användande har Utskottet funnit desamma böra i ett sammanhang till pröfning förekomma och får derföre utlåtande jemväl öfver denna motion härmed till Riksdagen afgifva.

Såsom af fullmäktiges berättelse för de senaste åren angående Riksbankens tillstånd och förvaltning inhemtas, hafva de statsverket under samma [år] anvisade andelar af Riksbankens vinstmedel först emot slutet af det år, då medlen skolat aflemnas, blifvit af Riksbanken utbetalade. Utskottet synes det dock vara med god ordning mera förenligt och för såväl Riksbanken som Statskontoret lämpligare, att sagda medel delvis på

vissa bestämda tider hållas statsverket till handa. Någon olägenhet här af bör icke kunna för Riksbanken uppstå, synnerligen som medlen eljest skäpligen böra af Riksbanken hållas tillgängliga, när helst under årets lopp behof deraf för statsverket uppstår, och för Statskontoret, som det numera tillkommer att omedelbart från Riksbanken emottaga medlen, kan det icke vara annat än till gagn att med säkerhet veta sig hafva att å förut bestämda tider påräkna desamma. Utskottet anser därför motionärens förslag böra vinna Riksdagens bifall.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer Utskottet:

1:o)

att af Riksbankens under år 1876 upplupna vinst 1,300,000 kronor öfverlemnas till statsverket, samt återstoden, 520,691 kronor 90 öre, åt Riksbanken bibehålles att, då fullmäktige finna sådant lämpligen kunna ske, begagnas till inköp af goda utländska statspapper, hvilka vid behof kunna användas att åt Riksbanken bereda tillgång på guldvaluta; och

2:o)

att den statsverket anvisade del af bankovinsten för år 1876 skall af fullmäktige tillhandahållas Statskontoret med en fjerdedel af hela beloppet inom utgången af Mars, Juni, September och December månader år 1878.

De af Herrar Hans Larsson och Ola Månsson väckta ofvan omförmälda motioner torde härmed få anses besvarade.

Stockholm den 19 Februari 1877.

På Utskottets vägnar:

J. J. EKMAN.

Reservationer:

af Herrar *A. Gumælius, Åke Andersson, K. I. Bengtsson, Ola Månsson, Aug. Börjesson* och *J. G. Jansson*, som ansågo Utskottets motivering till och yrkande i första punkten böra, efter den inledande redogörelsen för de tre föreliggande förslagen, lyda sålunda:

»Dessa tre förslag — Kongl. Maj:ts proposition om öfverlemnande af 1,600,000 kronor vinstmedel till Statskontoret, Herr Ola Månssons motion om aflemnande af 900,000 kronor och Herr Hans Larssons om hela bankovinstens kvarhållande i Riksbanken — dessa tre förslag delgåfvos bankofullmäktige med anmodan att öfver dem yttra sig.

Fullmäktige betonade i afgifvet yttrande, att det under lugna förhållanden bäst öfverensstämmer med Riksbankens fördel, att städe en viss fördelning af vinsten mellan statsverket och Riksbanken ansåges gifven och bestämd, varande en sådan tillväxt af bankens fonder behöflig för att stärka dess förmåga att till landets nytta och förkofran fullgöra sina åligganden. Vidare erinrades, hurusom fullmäktige visserligen för två år sedan uttalat den mening, att bibehållandet i banken af en fjerdedel af vinsten, om år efter år påräknelig, kunde anses tillfredsställande, en åsigt som fullmäktiges flertal fortfarande vidhåller, men att nu två Riksdagar efter hvarandra beslutit, att endast den afrundade hälften af bankovinsten skulle från Riksbanken aflemnas. Om dessa upprepade riksdagsbeslut finge anses innebära ett gillande af halfvering i detta fall, ansågo fullmäktige, att sådan halfvering mellan statsverket och Riksbanken framgent borde följas, och för närvarande förefunnes, efter fullmäktiges uppfattning, icke något Riksbankens särskilda behof, som borde föranleda, att större andel af vinstmedlen, än den vanliga, åt Riksbanken bibehölles. Beträffande användandet af de ifrågavarande vinstmedel, som må komma att i Riksbanken kvarstå, hafva fullmäktige tillstyrkt, att desamma må, när så lämpligen ske kan, begagnas till uppköp af goda utländska statspapper, som vid behof kunna användas för att åt Riksbanken bereda tillgång på guldvaluta.

Utskottet anser sig hafva giltiga skäl att, såsom fullmäktige här antydt, betrakta vinstens halfvering såsom en för vanliga tidsförhållanden tills vidare antagen grundsats. Förlidet års Banko-Utskott hade ju hugnaden se sin enhälliga framställning om att denna regel då för andra gången måtte tillämpas, vinna båda Kamrarnes bifall mot ett försvinnande mindretal, uppgående till endast 26 röster. Vid detta förhållande ser Utskottet i fullmäktiges yttrande ett afstyrkande af båda ytterligheterna, af Kongl. Maj:ts proposition och af Herr Hans Larssons motion, men deremot ett tillstyrkande af Herr Ola Månssons förslag, att endast vinstbeloppets jemnade hälft må från banken aflemnas. Öfver något annat förslag än dessa tre hafva fullmäktige ej haft anledning uttala sig, men om man kunde tänka sig, att sedermera ett förslag till annan fördelning framkomme, är ett sådant hugskott ur godtyckets grund på förhand af fullmäktige afstyrkt.

Efter den kännedom om Riksbankens förhållanden Utskottet varit i tillfälle inhenta, kunde visserligen anledning finnas att nu söka bereda banken en kraftigare förstärkning, än den vanliga, och detta naturligtvis icke till utvidgning af lånefonderna, som böra utvecklas på helt annat sätt, utan till mötande af påkänningar å sedelutgifningsgrunden.

Utskottet lär endast behöfva erinra om Riksbankens ovilkorliga skyldighet att i mån af behof tillhandahålla guld och att bereda utvägar till det borttrinnande guldets ersättande samt om de vanskigheter denna första pligt för Riksbanken i denna tid medför. Under år 1876, då Sverige i och för jernvägsbyggnader indrog, hufvudsakligen genom riksbanken, ett lån af 25,481,827 kronor, hvilket lån under året föga eller intet anlätades för sitt uppgifna ändamål, och då inköpt guld till Riksbanken infördes till ett belopp af 5,652,503 kronor, nedgick bankens metalliska kassa med 6,244,454 kronor, och ser man på samtliga de tillgångar, på hvilka Riksbankens sedelutgifning får grundas, så minskades de med 2,729,152 kronor.

Dessa siffror, om än i viss mån motvägda deraf, att särskildt de utländska fordringarne, vaxelportföljen inräknad, under året stego med 5 millioner, visa strömmens riktning och styrka på ett så pass slående sätt, att det lär vara nödigt se till, om dammarne äro tillräckligt fasta eller kräfva någon förstärkning på ett eller annat håll.

En af dessa dammar består af de utländska obligationerna. Vid 1876 års bokslut uppgafs Riksbanken innehafva sådana till sammanlagdt belopp af 7,434,812 kronor, hvilket var ungefär lagom; men då bland dessa lågo norska papper för 2,500,000 kronor, hvilka, i följd af dels Sveriges-Norges politiska förening och dels den skandinaviska myntöfverenskommelsen,

knappast torde kunna ur reservfondens synpunkt betraktas såsom fullkomligt »utländska» och dessutom icke voro afsedda att länge bibehållas i banken, hvarifrån de redan i Januari försvunno, så hade Riksbanken i sjelfva verket vid 1876 års slut i utländska statspapper endast 4,934,812 kronor, eller vida mindre än banken, enligt riksdagsbeslut och fullmäktiges egen uttalade och vidhållna mening, borde i regeln innehafva. Detta kan naturligtvis icke bero derpå, att utländska statspapper icke stodo att köpa; vårt lilla behof måste på den stora fondmarknaden mycket lätt kunna fyllas. Priset å de mest ansedda papperen är naturligtvis alltid högt i förhållande till den ränta, de gifva, jemförd med svenska papper och svensk ränta, men sådant får man underkasta sig, och om än somliga af de bättre statspapperen i fjor rönte mindre påkänning af den allmänna osäkerheten, än man hade skäl vänta, så är det dock mer än sannolikt, att de numera höjda prisen å sådana värdepapper än ytterligare springa upp, om det krigshot, som nu upprör Europa, omsider mojnar bort. Sakförhållandet är emellertid, att fullmäktige ej funnit sig vara i tillfälle att åt banken förvärfva och bibehålla stadgadt belopp i utländska statspapper, hvilket i sin mån kännetecknar ställningen.

Mot de här anförda siffror och förhållanden ställer Utskottet den omständigheten, att fullmäktige, som bäst kunna öfverskåda det hela, icke finna något Riksbankens särskilda behof i år föranleda att åt Riksbanken behålla större andel af vinstmedlen än den vanliga, som måste anses vara hälften. Stödjande sig på detta uttalande af fullmäktige, får Utskottet, som fäster vikt vid, att det forna stridsämnet icke onödigtvis väckes till nytt lif och att de nästföregående Riksdagarnes uttalanden behörigen uppmärksammas, härmed hemställa,

att af Riksbankens under år 1876 upplupna vinst 900,000 kronor må öfverlemnas till statsverket, samt återstoden, 920,691 kronor 90 öre, åt Riksbanken bibehållas att, då fullmäktige finna sådant lämpligen kunna ske, begagnas till inköp af goda utländska statspapper, hvilka vid behof kunna användas för att stärka Riksbankens metalliska kassa.»

af Herr *N. Fosser*.